

شهرستان قزوین به لحاظ موقعیت ممتاز جغرافیایی و مواصلاتی همیشه در تاریخ مد نظر بوده است. قزوین را در نوشته‌های قدیم اروپا شهر باستانی «**آرساس**» یا «**آرسا سیا**» و در دیرینه نویسیها یونان همان شهر قدیمی «**راژیا**» و در زمان اشکانیان به نام پایه گذار آن «**اردیا**» خوانده‌اند. ساسانیان آنرا «**کنشون**» نامیده‌اند، یعنی سرزمینی که نباید از آن غافل شد. برخی هم آنرا «**قسوین**» یا شهر که مردمی پرپایداری و استوار دارد، بعضی از مورخین به دلیل آنکه قوم کاسپیت از همسایگی دریای خزر به طرف این دشت کوچ کرده و با اقوام بومی درهم آمیختند، قزوین را معرب «**کاسپین**» دانسته‌اند. البته دریای «**خزر**» نیز به همین دلیل به «**بحرالقرزوین**» یا «**دریای قزوین**» شناختگی دارد. در منطقه قزوین صدها تپه باستانی شناسایی شده‌است و تنها تپه سگزاباد نشانگر شهرمندی ۹۰۰۰ ساله یکجانشینی در این دشت برومند است. کاوشها و یافته‌های باستان شناسی در دشت قزوین، نشانگر مرحله یکجانشینی و کشاورزی در هزاره هفتم قبل از میلاد و برخورداری ساکنان آن از صنایع اولیه و نظام اجتماعی است. منازل مسکونی، معبد، کارگاه‌های صنعتی، اشیای زینتی، مجسمه‌ها، انبارهای غلات و غیره، از تمدن دیر پای مردمان این ناحیه در هزاران سال پیش حکایت دارند.

قزوین را در نوشته‌های قدیم اروپاییان شهر باستانی آرساس یا آرساسیا و در تاریخ یونان شهر قدیمی رازیا نامیده‌اند. قرار گرفتن آن بر سر راه جاده ابریشم سرنوشت قزوین را با فراز و فرودهای تلخ و شیرین گره زده است. نطقه کاسپین که از روزگاران پیشین، سرزمینی آباد و پرجمعیت بود، در زمان ساسانی رونقی دیگر یافت و با بنای شهرستان شاپوری که آن را شادشاپور نیز میخواندند، چهرهای متفاوت پیدا کرد و به خاطر موقعیت ویژه‌اش، پذیرای نظامیان و جنگاوران سلحشور هم شد و از قلعه و برج و بارویی مستحکم برخوردار گشت.

بنای شهر قزوین را به شاپور ذوالاکتاف نسبت داده و می‌گویند وی آنجا را شاد شاپور نامید. امام ابوالقاسم عبدالکریم بن محمد رافعی در نسک التدوین فی اخبار اهل الدانش به قزوین و زکریای بن محمد محمود ممکونی در آثارالبلاد و یاقوت حموی در معجم البدان به گفته از ابن فقیه و شاهزاده فرهاد

میرزا معتمدالدوله در نسک هدایه السبیل و کفایه الدلیل باستناد شهرت قزوین را از بناهای شاپور ذوالاکتاف نگاشته‌اند. ولی احمد بن ابی عبدالله برقی در نسک النبیان و خواجه حمدالله مستوفی در تاریخ گزیده و محمد حسنخان اعتماد السلطنه در نسک مرآت البدان و امین احمد رازی در هفت اقلیم به گفته از النبیان و استاد و بارزایش خاور شناس نامی روس در نسک جغرافیای تاریخی ایران بنای شهر قزوین را بشاپور اول منسوب داشته‌اند. شمس الدین سامی بیک در قاموس الاعلام ترکی در این باره تردید کرده و نوشته است که از ایرانیان شاپور ذوالاکتاف با یکی از بهرام‌ها شهر قزوین را بنیاد نموده‌اند. سرچشمه اصلی این دو قول یکی اخبار البدان ابن فقیه و دیگری النبیان احمد بن ابی عبدالله برقی است، که نویسندگان پیشین نیز عموماً با این دو ماخذ استناد داشته‌اند. البته نمی‌توان در این باره نظر قطعی داد. زمان شاپور ذوالاکتاف که بواسطه صغر سن نمی‌توانست در کارهای کشور کارآمد باشد، سراسر مملکت دستخوش کشتار و تاراج طوایف درونی و بیرونی بود. بنابراین میتوان بانی قزوین را بنا به نگارش ابن دانشور شاپور ذوالاکتاف دانست. دیگران نیز در این زمینه شرحی نگاشته‌اند از جمله حمدالله مستوفی در دیرینه گزیده به گفته از نسک النبیان قدری بتفصیل پرداخته‌اند و نوشته است شهر قزوین را شاپور بن اردشیر بابکان ساخته و آنرا شادشاپور نام کرد. همانا آن شهری که در میان قزوین ساخته‌اند چنانچه چند رودخانه بر جنوبی آن روان است و رودخانه ابهر بر شمالی آن و از آنجا اطلال بار و پدیدارست. محمد حسنخان اعتماد السلطنه نیز در نسک مرآت البدان به گفته از نسک النبیان این موضوع را تا اندازه‌ای روشنتر بیان نموده و می‌گوید: قزوین را شاپور بن اردشیر بابکان ساخت و شاد شاپور نام نهاد و همانا آن شهری بود که میان رودخانه‌های خررود و ابهر رود می‌ساخته‌اند و آنجا اطلال بار و پدیدار است و مردم آنجا در دیه نرجه که به اردشیر بابکان منسوب است، مسکونند .

قزوین بعد از ظهور اسلام

با طلوع خورشید اسلام، ارکان حکومت ساسانی فرو پاشیده و سپاه اسلام به منظور گسترش توحید و محو شرک و بت پرستی به حرکت درآمد. قزوین در سال ۲۴ هجری به دست (براه بن عازب) فرمانده سپاه والی کوفه به صلح گشوده شد و از مرزهای مهم و استراتژیک حکومت اسلامی به شمار میرفت. مسلمانان برای درک فضیلت جهاد با کفار دیلم به سوی آن رهسپار گشتند. احادیث فراوانی که در فضیلت قزوین روایت شده و عملکرد زمامداران حکومت اسلامی در پشتیبانی از مدافعان قزوین اهمیت والای آن را مینماید. اعزام چهار هزار تن از مسلمانان به فرماندهی ربیع بن ختم در سال ۳۶ هجری و قیل از جنگ حساس صفین به قزوین توسط امیرالمومنین علی بن ابی طالب (ع) نمونه‌ای از این توجه است. روند شهرسازی و گسترش مناطق مسکونی در قزوین، پس از ورود اسلام به این سرزمین در سال ۳۴ هجری شتابی دو چندان گرفت و در مدتی کوتاه به عنوان باب‌الجنه یا دروازه بهشت نام گرفت. بدیهی است که شهر کوچک و قدیمی و محدود قزوین، گنجایش سیل عظیم مهاجران و مجاهدان را نداشته و لزوم گسترش آن برای جلب بیشتر مسلمین اعزامی به قزوین احساس میشده است. سعید بن العاص بن امیه که از طرف عثمان والی کوفه بوده برای جنگ با دیلمیان به قزوین می‌آید، آن را به شهری استوار و آباد تبدیل میکند. قطعا این عمران اولیه قبل از سال ۳۵ هجری که سال قتل عثمان است، صورت گرفته است. خانه سازی در بیرون از قلعه قدیمی شهر ظاهراً نخستین بار توسط محمد بن سنان عجلوی و در سال ۹۰ هجری انجام شده و دیگران نیز به تقلید از او در بیرون از شهر به خانه‌سازی پرداخته و شهر را وسعت بخشیده‌اند. پیش از سال ۱۶۹ هجری در سالهای خلافت مهدی عباسی و زمانی که فرزندش موسی الهادی ولیعهد بوده، شهرکهای به نامهای مدینه موسی و مبارکیه در کنار قزوین ساخته شد و همین امر به توسعه بعدی شهر کمک شایانی کرد. به دنبال سفر هارون الرشید در سال ۱۹۲ هجری به ایران و مشاهده پاکبازی مردمان شهر، به دستور وی مسجد جامع عتیق قزوین بنا شده، بارویی گرداگرد شهرک های اقماری پیرامون قزوین کشیده می شود و چنان که ابن فقیه همدانی و رافعی گزارش کرده اند، کلان شهر قزوین شکل می گیرد. وسعت شهر قزوین در سال ۲۵۲ هجری را میتوان از روایت تاریخ گزیده دریافت که پس از برکشیدن حصار شهر توسط موسی بن یوقا، دارای دویست و شش برج و هفت دروازه بوده است. تعمیر باروی شهر در سال ۳۷۲ هجری به وسیله صاحب بن عباد وزیر دانشمند آل بویه و بنای صاحب آباد در شمال شرقی شهر، بازسازی آن در سال ۴۱۱ توسط امیر شریف ابوعلی جعفری، اقدامات گسترده عمرانی امیر خمارتابش عمادی در دهه نخستین سده ششم و ساخت باروی تازه‌ای از آجر به سال ۵۲۷ نشان از توسعه دائمی شهر دارد. قزوین از قرن سوم هجری به بعد از مراکز مهم علمی به حساب آمد و علاوه بر نویسندگان و علمای بزرگی چون ابن مجد، نجم الدین کاتبی، امام ابوالقاسم رافعی قزوین، امام احمد غزالی، زکریایی قزوینی، حمدالله مستوفی و علامه آیت الله رفیعی قزوینی، عبیدزاکانی، علامه دهخدا، علامه محمد قزوینی و غیره یادگی به میان آورد. از جمله بناهای تاریخی استان قزوین نیز می توان به عمارت کلاه فرنگی و سردار عالی قاپور و بناهای صفویه، آرامگاه حمدالله مستوفی، حمام شاه

عباس، بازار قیصریه، قلعه حسن صباح در منطقه الموت مدرسه و مسجد سردار، مسجد جامع کبیر، امامزاده حسین، مسجد نبی و مدرسه پیغمبریه اشاره کرد. تعریف و تمجید ناصر خسرو از رونق و گستردگی بازار دوره سلجوقی شهر قزوین نشانگر فراوانی سراها، تیمچه‌ها و مراکز داد و ستد این شهر در آن دوره است. انتخاب الموت به عنوان مرکز اسماعیلیان نزاری و چالش‌های فرهنگی، سیاسی و نظامی مربوط به آن، منطقه قزوین را حدود ۲۰۰ سال به کانون اصلی رویدادهای مهم کشور تبدیل کرد و بارها شاهد لشکر کشیهای میلیونی و آثار ویرانگر آن بود. هرچند امیران سلجوقی ناگزیر از فعالیتهای عمرانی نیز بودند و آثار پراکنده سلجوقی در جای جای استان نشانگر این نکته و گسترش قزوین در قرن ششم هجری است. وسعت این شهر در هنگامه حمله ویرانگر مغول به ایران به حدی رسیده که به گزارش مستوفی در طفرنامه افزون از یک میلیون نفر جمعیت داشته است. شهر قزوین در دوره ایلخانی پس از رکودی نسبی دوباره زندگی خود را باز می‌یابد و چنان که جهانگردان آورده اند در زمان تیموریان پس از سمرقند بزرگترین و آبادترین شهر ایران بوده است. در زمان حکومت صفویه و پس از جنگ (چلدران) در سال ۹۲۰ هجری، قزوین مورد توجه بسیار قرار گرفت و رفته رفته پایتخت صفویان تبدیل شد. این شهر حدود ۱۰۰ سال پایتخت ایران در دوره صفویه بوده است. انتخاب قزوین به عنوان تختگاه صفویان در قرن دهم علاوه بر بازنمایی اهمیت شهر، دوره درخشانی از عمران و توسعه شهری را رقم می‌زند که در آثار سفیران و بازرگانان غربی که به ایران آمده‌اند مشهود است. طراحی و ساخت نخستین خیابان ایرانی، چهارباغها، میدانها، کاخها، مدارس، مساجد، بوستانهای شهری و غیره که به الگویی برای شهرسازی در سراسر ایران تبدیل شد، از این شهر آغاز میشود. حتی انتقال پایتخت در قرن یازدهم نیز رنگ فراموشی به آن نمی‌زند و تا پایان دوره افشاریان شاهد سازههای فراوانی در جای جای شهر ساخته میشود. مجموعه کاخها و عمارت سلطنتی ساخته شده در دوره صفوی را میتوان به نمونه اولیه و کوچکتری از بناهای تاریخی احداث شده در شهر اصفهان پایتخت بعدی حکومت صفویه دانست. در سراسر دوره قاجاریه، قزوین به عنوان یک منطقه حاکم نشین مستقل مرتبط با پایتخت مطرح بود و با وجود رکود نسبی اقتصاد و فرهنگ در آن دوره از اندک مراکز پر رونق و تپنده ایران به شمار می‌رفت. پایداری قهرمانانه مردم این سامان در برابر هجوم سپاه خونخوار مغول و یورش ویرانگر تیمور، به ویژه وارد کردن نخستین شکست به مهاجمان افغانی در دشت قزوین پس از سقوط اصفهان از نقش انکار ناپذیر قزوینیان در تاریخ ایران حکایت دارد.

قبل از ورود اسلام به این منطقه دین آنان زرتشتی بوده است، تا جایی که گفته میشود بنای اولیه مساجد نخستین شهر قزوین بر روی آتشکده ساخته شده است. بعد از اسلام تا زمان ورود صفویه به قزوین مذهب سنی در شهر، مذهب غالب بوده، اما با آغاز حکومت صفوی مذهب شیعه در قزوین به سرعت رو به گسترش نهاد و امروزه مذهب مردم قزوین شیعه دوازده امامی میباشد. در حال حاضر چند خانواده آشوری، ارمنی و زردشتی نیز در قزوین ساکن می‌باشند که در گذشته تعداد آنها بیشتر بوده تا جایی که آنها در قزوین دارای سه کلیسا بودند.

قزوین امروز

قزوین امروزی شهری در استان قزوین و مرکز شهرستان قزوین است. مساحت قزوین ۵۶۹۲ کیلومتر مربع می‌باشد که از ۵ شهرستان، ۱۹ بخش، ۲۴ شهر و ۴۶ دهستان تشکیل شده است. استان قزوین میان مدار ۲۵ درجه و ۲۴ دقیقه تا ۳۶ درجه و ۴۹ دقیقه عرض شمالی و میان ۴۸ درجه و ۴۴ دقیقه تا ۵۰ درجه و ۵۱ دقیقه طول شرقی در همسایگی استان گیلان (در شمال)، استان مازندران (در شمال شرقی)، استان البرز (در شرق)، استان مرکزی (در جنوب شرقی)، استان همدان (در جنوب باختری) و استان زنجان (در باختر) جای گرفته است. شهرستان قزوین در صد وسی کیلومتری غرب تهران قرار دارد و به وسیله بزرگراه و راه آهن به تهران متصل است. مرکز این شهرستان شهر قزوین و دارای شش بخش به نام های مرکزی، البرز، رودبار الموت، رودبار شهرستان، تارم سفلی و کوهین و نیز شانزده دهستان است. آب و هوای این شهرستان در تابستان خنک و در زمستان سرد است. میزان بارش سالیانه آن حدود سیصد و هجده میلیمتر و متوسط دمای هوای آن بیست و شش درجه سانتیگراد است. بخش شمالی شهرستان قزوین را کوهستان های البرز در بر گرفته و دارای چشم اندازهای طبیعی بسیار زیبا و جالب است و قسمت جنوبی و شرقی آن را دشت نسبتا همواری احاطه نموده است .

سلسه جبال البرز مرکزی و کوه های رامند و خرقان از سه جهت استان را فرا گرفته و دشت گستردهای را به وجود آورده‌اند که از شمال به جنوب ۷۵ کیلومتر و از شرق به غرب حدود ۹۵ کیلو متر است . ارتفاعات شمال استان به بیش از ۴۰۰۰ متر و جنوب غربی به ۲۷۰۰ متر از سطح دریا می رسد و کوه های معروف آن سیالان، شاه البرز، خشچال، سفید کوه، شجاع الدین، اله تره، رامند، آق داغ، خرقان، ساری داغ، سلطان پیر، سیاه کوه و غیره هستند، که سیالان با ۱۷۵ و شاه البرز با ۴۰۵۶ متر بلندتر از دیگران هستند. محدوده مرکزی و شرق استان که دشت پهناور قزوین را تشکیل داده

دارای شیبی است که از شمال غرب به جنوب شرق امتداد یافته و در پایینترین نقطه ۱۱۳۰ متر است. کوتاهترین نقطه استان از سطح دریا با ۲۰۰ متر در منطقه طارم سفلی و کناره‌های دریاچه سد سفید رود واقع شده که تفاوت آشکاری را از نظر توپوگرافی به وجود آورده است .

بر اساس آخرین وضعیت تقسیمات کشوری در آذرماه ۱۳۸۰، استان قزوین دارای ۴ شهرستان با نامهای قزوین، آبیک، تاکستان، بوئین زهرا و ۱۷ شهر به نامهای قزوین، اقبالیه، محمدیه، الوند، محمود آباد نمونه، آبیک، رازمیان، معلم کلایه، تاکستان، اسفرورین، ضیاء آباد، خرم‌دشت، آوج، شال، دانشفهان، آبگرم و بوئین زهرا است، ۱۸ بخش، ۴۴ دهستان و ۱۵۹۳ آبادی میباشند که از این میان ۹۳۱ آبادی آن دارای سکنه و ۶۱۲ آبادی آن خالی از سکنه است. اتوبانهای تهران-کرج-قزوین و قزوین-زنجان، این استان را به استانهای شمال، غرب و تهران متصل میکنند. راه آهن شمال غرب کشور نیز از قزوین عبور میکند. جاده‌ی ترانزیتی و بسیار با اهمیت ایران-اروپا و تهران-اصفهان-شیراز نیز از شهر قزوین عبور میکنند .

جمعیت این شهر برابر سرشماری سال ۱۳۷۵ مرکز آمار ایران برابر با ۵۷۷۵۷۱ نفر بوده‌است. زبان رایج مردم قزوین زبان پارسی است. برخی از مردم این شهر به زبان‌های تاتی، مراغی، کردی، لری، ترکی و رمانلویی نیز سخن می‌گویند. همچنین قزوین به دلیل قرار گرفتن در گلوگاه ارتباطی استان‌های شمالی و باختری کشور، نزدیکی به تهران از موقعیت جغرافیایی خوبی برخوردار است.

قزوین امروزه علاوه بر سوابق تاریخی و کشاورزی یکی از قطبهای بزرگ صنعتی ایران محسوب میشود، که با داشتن ۱۷۰۰ واحد کوچک و بزرگ صنعتی و دو شهر صنعتی البرز «اولین شهر صنعتی ایران تأسیس ۱۳۴۶» و «لیا» مقام والایی در صنعت کشور دارد. همچنین معادن بزرگ مس و سرب و روی، گچ و غیره در این منطقه نهفته است .

عمده محصولات باغی و زراعی استان در شهرستان قزوین تولید میشود. در قزوین واحدهای بزرگ دام‌طیور فعالیت دارند. قزوین بر سر راه استانهای غرب و شمال با استانهای شرق کشور قرار دارد، به همین دلیل از دیرباز به عنوان یک مرکز تجاری بزرگ محسوب میشده است. از نظر مراکز آموزشی عالی نیز میتوان دانشگاه بزرگ بینالمللی امام خمینی (ره)، دانشگاه علوم پزشکی و دانشگاههای آزاد و پیام نور و تربیت معلم و دانشگاه اسلامی کار را نام برد.

شهرستان قزوین

این شهرستان در ۱۲۰ کیلومتری غرب تهران واقع شده و بوسیله اتوبان و راه آهن به تهران متصل است. آب و هوای این شهرستان در تابستان خنک و در زمستان سرد میباشد. میزان بارش سالیانه آن حدود ۲۱۸ میلیمتر و دمای متوسط هوا ۲۶ درجه سانتی گراد است. این شهرستان به طور متوسط ۱۰۷ روز یخ‌بندان است و رطوبت نسبی هوا بین ۴۹ تا ۵۷ درصد است. بخش شمالی شهرستان قزوین را کوهستانهای البرز در بر گرفته و قسمت جنوبی و شرقی آن را دشت نسبتاً همواری احاطه نموده است.

شهرستان آبیک

این شهرستان در فاصله ۵ کیلومتری شرق قزوین بر سر راه تهران- قزوین واقع شده است و دو جاده ترانزیتی بسیار مهم؛ یکی اتوبان و دیگری جاده آسفالت قدیم تهران از کنار آن می گذرد .

شهرستان بوئین زهرا

این شهرستان واقع در دشت قزوین و در جنوب آن قرار گرفته است. فاصله آن تا قزوین حدود ۵۰ کیلومتر است. این شهرستان در کنار جاده بسیار پر تردد اصفهان به تهران واقع شده. زبان مردم بوئین زهرا ترکی و جمعیت آن ۴۸ هزار نفر در شهر و ۱۲۵ هزار نفر در روستاهای آن می باشد. شهرستان بوئین زهرا دارای ۴ شهر (آوج، شال، رامند و مرکزی)، ۱۴ دهستان و ۲۵۴ آبادی دارای سکنه است .

تاکستان

شهرستان تاکستان یکی از شهرستانهای استان قزوین است که در غرب استان واقع شده. مرکز آن، شهر تاکستان است. این شهر دارای ۴ بخش است که شامل ۲ شهر، ۹ دهستان و ۱۲۲ آبادی است. فاصله قزوین تا تاکستان حدود ۴۰ کیلومتر است که بوسیله جاده آسفالت و اتوبان تهران زنجان به قزوین متصل شده است

بناها، شخصیت‌ها

استان قزوین با ثبت بیش از هزار اثر تاریخی که درصد بناهای تاریخی کشور را شامل می‌شود در این زمینه در رتبه نخست کشور قرار دارد. این استان ۱۲ جاذبه‌های تاریخی و طبیعی زیادی دارد که آرامگاه پیغمبریه، زیارتگاه امامزاده حسین(ع) و قلعه الموت از جمله این آثار بشمار می‌رود. شهر قزوین با پیشینه غنی فرهنگی و تاریخی هنوز برای گردشگران ناشناخته است. آثار تاریخی دژهای متعدد، قلعه‌ها، مساجد تاریخی، زیارتگاه‌ها، مدارس، عمارت‌ها، بازارها، خانه‌های قدیمی، دروازه‌ها، کاروانسراهای شهری و بین راهی، کلیساها، برج‌ها، مقبره‌ها، آب انبارها و گرمابه‌ها روایتگر تاریخ غنی و پرافتخار بخشی از سرزمین بزرگ ایران هستند. به طور کلی می‌توان به سه نقطه گردشگری شامل سرای سعدالسلطنه به عنوان بزرگترین کاروانسرای ایران، مجموع باغ فرهنگی و منطقه الموت به عنوان محورهای مهم گردشگری در استان قزوین، اشاره کرد. از سوی دیگر سال مرکزیت فرقه اسماعیلیان در ۱۸۰ سال پایتختی دوره صفوی بر اهمیت این خطه افزوده است و بی‌تردید این ثروت عظیم نیازمند توجه بیشتر و بهره‌برداری بهینه است. ۱۰۰ قزوین و الموت و بازارها و کاروانسراها موقعیت جغرافیایی ممتاز قزوین و قرار گرفتن در مسیر ارتباطی مناطق شمالی و غرب کشور همواره باعث پویایی اقتصاد و گسترش بازرگانی در این شهر بوده است.

عمارت کلاه فرنگی قزوین یا بناک عالی قابوی قزوین

محل استقرار دولت در زمان شاه طهماسب و شاه اسماعیل دوم صفوی بوده است. این شهر در زمان شاه تهماسب صفوی پایتخت ایران بود است. اولین خیابان ایرانیا نام خیابان سپه در قزوین ساخته شد. آب انبار سردار بزرگ‌ترین آب انبار تک گنبدی جهان در قزوین می‌باشد .

کلیسای کانتور قزوین

مجموعه بازار قزوین از باارزشتین آثار بجای مانده معماری شهر قزوین است، که تاریخ ساخت این مجموعه به دوره صفویه مربوط است. در حالی که بخش زیادی از بناهای کنونی متعلق به دوره قاجاریه است. از بازارهای معروف شهر قزوین می‌توان به بازار قیصریه، سعدیه، مسگرها، وزیر، رضوی و حاج‌رضا اشاره کرد. بازار قیصریه به صنف فرش فروشان اختصاص دارد که در شمال مسجدالنبی است و این بازار با طاق‌های آجری بلند در بین مسجدالنبی و سرای رضوی واقع شده و سرای وزیر نیز در شرق این بازار قرار گرفته که سرایی دو طبقه و مختص صنف چوب است. سرای رضوی در جنوب قیصریه و دارای دو طبقه و سه ورودی است که این سرا متعلق به دوره قاجاریه بوده و از سراهای فعال بازار است، سرای حاج رضا نیز در دو طبقه با حیاط وسیع که حجره‌های بازرگانان در چهار سوی آن گسترده شده‌است. همچنین در کنار این بازارها برای اقامت مسافران و گردشگرانی که از نقاط مختلف برای خرید مراجعه می‌کردند و برای استراحت کاروانها حمل و نقل کالای آنان کاروانسراهایی در شهر و میان راهی ایجاد شده‌است. کاروانسراهای سعدالسلطنه، گلشن، ضرابخانه، پنبه، گلشن مولوی، تیمچه سرباز، تیمچه سرپوشیده، دالان دراز، حاج نقدعلی و حاج محمد از مهمترین کاروانسراهای درون شهری قزوین بشمار می‌روند. همچنین کاروانسراهای میان راهی شاه‌عباسی محمدآباد، هجیب، شاه‌عباسی آوج، آراسنج، خزران، قاقازان و بیچ بن محلی برای استراحت کاروانها بوده‌است. کاروانسرای تاریخی سعدالسلطنه قزوین با ۶/۲ هکتار بزرگترین کاروانسرای تاریخی کشور است که با پشت سرگذشتن یک دوره فراموشی به مکانی برای گردشگران تبدیل می‌شود، این سرا توسط سازمان میراث فرهنگی استان قزوین تملک و در حال بازسازی است. این مجموعه تاریخی از ارزشمندترین آثار بافت قدیم کشور است، که در مجموعه بازار تاریخی قزوین قرار دارد و در دوران ناصرالدین شاه قاجار و به دستور باقرخان سعدالسلطنه فرماندار این شهر احداث شده است. این کاروانسرا بصورت چهارضلعی احداث شده و چهار ایوان در چهار ضلع حیاط دارد. ه طاق نمای ایوانها آجرکاری و سقف داخلی ایوان دارای تزئین است، این کاروانسرا یادآور رونق نسبی تجارت بخش خصوصی ایران در عهد قاجار با اروپا از طریق روسیه است. کاروانسرای شاه‌عباسی شهر آوج از منزل گاه‌هایی است که در مسیرهای اصلی کشور به دستور شاه عباس احداث و در زمان پادشاهی شاه صفی پایان یافت. کاروانسرای هجیب در محور تاریخی قزوین-ساوه در کنار روستای هجیب قرار دارد این بنا با مساحتی حدود پنج هزار و مترمربع ۸۵۰ کیلومتری جنوب قزوین و در دشت وسیع بوئین ۲۵ حجره در فهرست آثار ملی به ثبت رسیده‌است. کاروانسرای محمدآباد در ۳۶ و چهار هزار مترمربع بنا و زهرا و در مسیر کاروانرو قزوین - اصفهان قرار گرفته، این کاروانسرا از عهد صفوی به جای مانده و در فهرست آثار ملی به ثبت رسیده است

دژها و قلعه‌ها

در شمال غربی قزوین و بر روی قله کوههای این شهر قلعه‌های معرف اسماعیلیه بنا شده که تعداد آنها به بیش از ۵۰ قلعه میرسد و مرکز همه آنها قلعه الموت و مستحکمترین آنها قلعه میمون دژ بوده است. قلعه الموت در شمال غربی استان قزوین در روستای گازرخان واقع شده است و به علت آنکه پایگاه اصلی حسن صباح مذهب اسماعیلیه در دوره سلجوقی بوده، شهرت جهانی کسب کرده‌است. این قلعه در شمال غربی روستای گازرخان منطقه الموت و بر بلندای کوهی از سنگ یکپارچه با ارتفاع دو هزار و قلعه، الموت، شیرکوه، ۱۲ متر از سطح دریا قرار گرفته است. آثار به جای مانده از ۱۰۰ شهرک، نوپز شاه، لمبسر، قسطنین لار، میمون دژ، قلدوش هندآباد، سیوهین، کیاکلا قلعه و کیاندشت هنوز مشتاقان تاریخ اسماعیلیان را از گوشه و کنار جهان به این منطقه می‌کشاند قلعه لمبسر مهمترین قلعه اسماعیلیه پس از قلعه‌الموت در نزدیکی شهر رازمیان مرکز بخش رودبار شهرستان واقع شده است. قلعه میمون دژ سومین قلعه بزرگ در منطقه الموت بوده و درباره محل دقیق این قلعه مورخان با هم اختلاف نظر دارند. در تاریخ جهان گشای و در زمان علاالدین محمد ساخته شده‌است (۶۲۵-۶۱۸) (جوینی آمده این قلعه در سالهای

مقبره‌ها و برج‌ها

برج‌های دوگانه خرقان، مقبره پیرناکستان، مقبره حمدالله مستوفی، آرامگاه ملا خلیلا، مقبره هید نالت، سلطان اویس، کافر گنبد، برج باراجین، میل خرم‌آباد، یل گنبد، مقبره سنگی حسن‌آباد، مقبره سنگی شاه‌کوه، مقبره ربیب المجاهدین، مقبره صدر جهان، مقبره میر حسینی و مقبره شفایی از برج‌ها و مقبره‌های استان قزوین است. بقعه پیر تاکستان در جنوب شهر تاکستان و در مجاورت قبرستان قدیمی شهر و و تپه باستانی خله‌کوه قرار گرفته است. این بنا طرحی به شکل مربع به ابعاد ۶/۶ و ۱۰/۱۰ متر دارد و پوشش آن گنبدی است که توسط چهار سکنج بر روی طرح مربع سوار شده است. بنای پیر تاکستان در نهایت سادگی دارای شیوه معماری استوار است و براساس نحوه ساخت می‌توان آن را از بناهای دوره سلجوقی بشمار آورد. بقعه پیر تاکستان در سال ۳۴۸ به ثبت رسیده‌است به شماره ۱۳۳۰

عمارت‌ها و بناهای تاریخی

کاخ چهلستون، حسینیه امینی‌ها، دروازه تهران، دروازه در کوشک، کلیسای آشوریان، کلیسای کانتور، کلیسای آرامنه، حسینیه رضوی، عمارت سپهدار، خانه مستشار، خانه بهشتی، خانه اسدی، خانه رئوفی، عمارت شهرداری، خانه آرازی، خانه زرنگار، خانه زعیم، خانه بهروری، خانه امام جمعه، دیوانخانه قاجاری، عمارت بانک ملی و مصلاک شهر قزوین را در این ارتباط می‌توان نام برد.

کاخ چهلستون

از بناهای تاریخی ارزشمند شهر قزوین است که شاه طهماسب صفوی در سال هجری قمری به علت تهدید حملات ترکان عثمانی تصمیم به انتقال ۹۵۱ پایتخت از تبریز به قزوین گرفت. در همین سال بود که شاه اراضی موسوم به زنگی‌آباد را از میرزا شرف جهان یکی از بزرگان و معتمدان شهر خرید و به معماران برگزیده کشور دستور داد تا باغی به شکل مربع بسازند و در میان آن عمارت‌های عالی، تالار، ایوانها و حوضهای زیبا بنا کنند. عمارت چهلستون متر مربع بنا شده است. نقشه بنا دارای طرحی با محورهای صلیبی و برون‌گرا و سقف ۵۰۰ ساختمانی هشت گوش و در دو طبقه به مساحت تقریبی در فهرست آثار ۱۳۳۴ طبقه همکف پوشیده از مقرنس با طرح‌های بدیع و سقف طبقه فوقانی خنچه پوش است. عمارت چهلستون در بهمن ماه سال تاریخی ایران ثبت شده است. این کاخ هم اکنون به موزه خوشنویسی قزوین تبدیل شده است.

آب انبارها و گرمابه‌ها

قزوین را میتوان شهر آب انبارها نیز نامید. ساخت و وقف بیش از بنای ویژه و برهزینه برای انباشت و ذخیره آب در شهری که از دیرباز به کم‌آبی شهره ۱۰۰ بوده و افزون بر هزاران واحد آب انبار خانگی، نشان از همت بلند مردم نیکوکار قزوین دارد. زمان آنگیری آب انبارها که معمولا در چله زمستان صورت می‌گرفت، علاوه بر رعایت بهداشت در حد ممکن، بهره‌برداران را از مصرف یخ در تابستان بی‌نیاز می‌کرد. از جمله این آثار می‌توان به آب انبارهای سردار بزرگ و کوچک، مسجد جامع، ملاوردیخانی، سردار کوچک، زنانه‌بازار، آقا، حاج کاظم و حکیم اشاره کرد. آب انبار سردار بزرگترین آب انبار تک گنبدی ایران است که در سال هجری قمری در کنار خیابان راه‌آهن قزوین ساخته شده است. این بنا دارای گنبدی ۱۳۳۷ رقیع و آجری که نورگیرهایی بر بدنه آجری آن قرار گرفته است. بنیان ساخت این آب انبار، دو برادر به نام‌های محمد حسن خان و محمد حسین خان، از امرا و سرداران زمان فتحعلی‌شاه، محمدشاه و ناصرالدین شاه قاجار بودند. در دو طرف در ورودی آب انبار سردار سکوی سنگی برای نشستن و استراحت کردن ۱۲ وجود دارد. همچنین راه سنگی پله‌ای در این انبار وجود دارد که به کانلی مشهور به راه شیر منتهی شده و برای دسترسی به آب باید/متر ۵/۵ پایین رفت. آب انبار زنانه بازار در ضلع غربی مسجدالنبی قرار گرفته و ورودی آن از بازار مسگرها و بانی آن مرحوم حاج ملا عبدالوهاب از علمای بنام شهر و اولین متولی مسجد سلطانی معاصر فتحعلی شاه قاجار است. راه شیر این آب انبار در حال حاضر دارای عدد پله و سقف آن طاق آهنگ و فاقد تزیینات و ۴۳ متر مکعب آب دارد ۲۵۰ مخزن آب انبار مستطیل شکل است که گنجایش دوهزار و

گرمابه‌ها

شهر قزوین بیش از گرمابه دارد که حدود نیمی از آنها تخریب شده. گرمابه‌های باقی مانده بسیار زیبا و در نوع خود بی‌نظیر و برخی ساده بنا شده ۳۰ است. گرمابه آخوند در محله آخوند واقع و بنای فعلی آن متعلق به دوره پهلوی است که دارای سردری با پلان دایره و گرمخانه بوده و با طاق و گنبد پوشیده شده است. گرمابه فجر در خیابان عبید زاکانی و متعلق به دوره صفویه است، این گرمابه نیز تمامی فضاهای گرمابه‌ها را دارا بوده و از زیباترین گرمابه‌های قزوین بشمار می‌رود.

آب گرم‌های قزوین

چشمه‌های آب معدنی ارشیا در شهر آبگرم مهم‌ترین آب گرم معدنی استان قزوین است، که قابلیت‌های درمانی دارد. این مجموعه دارای استخر آب گرم عمومی، سایت خصوصی و سفره خانه‌سنتی بوده و هر سال میزبان هزاران نفر از گردشگران کشور است. آب گرم معدنی ارشیا از نوع آهکی بوده و خاصیت درمانی آن برای بیماریهای درد مفاصل، روماتیسم، سوء هاضمه، سنگ کلیه، اعصاب و آگزما موثر است.

غارهای طبیعی

غارهای طبیعی از کهن‌ترین کانون‌های استقرار انسان در زمان‌های بسیار دور و مکانی امن برای پناه گرفتن و زندگی بشر بوده‌است. امروزه تنها اطلاعات ناچیزی از ساکنان اولیه و زوایای زندگی آنها در دست است و می‌توان گفت تنها یک تصور ذهنی از ساکنان غارها در نزد ما وجود دارد. از این رو، سنوآل‌های

بسیاری از این مکانهای اسرارآمیز بی‌پاسخ مانده است. غارهای سلطان‌بلاغ، آف‌بابا، شهرباز، کول، قره‌قورتان، شاکین، آلابار باغلاری قزل قلعه، چهل دختر، آلتین کش، بروج، ماهین، ملک‌شاه، اسکول و غار پلنگ از غارهای طبیعی استان قزوین است که مورد توجه باستان شناسان است.

مساجد تاریخی و مدرسه‌ها

مسجدها و مکان‌های متبرکه استان قزوین همانند سایر استانهای کشور در طول تاریخ بین مردم از جایگاه و کارکردهای ویژه‌ای برخوردار بوده هستند. این کارکردها باعث شده تا مسجد همواره به عنوان مکانی مقدس از ارزش خاصی برخوردار باشد. مسجد جامع کبیر در محله دباغان شهر قزوین با چهار هزار متر مربع زیربنا احداث شده، که مناره‌های باشکوه، ایوان رفیع و گچبری‌های نفیس آن نشانگر معماری دوره اسلامی است. قدیمی‌ترین بخش این مسجد یک چهار طاقی باقیمانده از دوره ساسانی است که در نزدیک طاقی موسوم به هارونی قرار دارد و در زمان هارون‌الرشید خلیفه عباسی در سال هجری قمری به آن افزوده شده است. مسجد پنجه علی در غرب خیابان پیغمبریه مقابل محوطه باغ صفوی، متصل به مدرسه امام صادق (ع) واقع و ۱۹۲ توسط شاه طهماسب صفوی احداث شده است و در حکم مسجد حرمخانه سلطنتی بوده است. اما بنای مسجد قدیمی‌تر از صفویه و نام پنجه‌علی به‌خاطر وجود سنگ مرمر واقع در محراب آن است که نقش پنجه‌ای در آن دیده می‌شود و آن را جای پنجه حضرت علی(ع) می‌دانند. البته سنگ مذکور در سال‌های اخیر به سرقت رفته است. مسجد النبی (ص) از بزرگترین و وسیع‌ترین مساجد ایران است که ساختمان اصلی بنا را به دوران صفویه نسبت می‌دهند که هزار متر مربع مساحت دارد. ۱۴ پس از تخریب در زمان قاجاریه به فرمان فتحعلی‌شاه تجدید بنا شد. این مسجد از نوع مساجد چهار ایوانی است که مسجدالنبی دارای چهار شبستان مشابه و هر یک از جهات چهارگانه مسجد، ایوانی بلند دارد و دو گوشواره و دو شبستان در دوسوی آن بنا شده است. تاق نما دارند. حیاط مسجد طرحی مستطیل شکل است، که ۹ شبستان شمالی و جنوبی هر یک چهار تاقنما و شبستان‌های شرقی و غربی هر کدام حوضی بزرگی در وسط آن قرار دارد. ایوان‌های چهارگانه با کاشی‌های مینایی تزیین شده و در هر ایوان کتیبه‌ای از کاشی لاجوردی به خط نسخ کار گذاشته شده است.

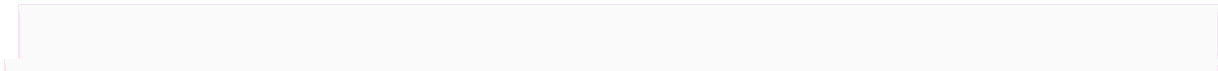

PHOTO: MEHDI MOTAMED

موسیقی

موسیقی رایج در شهر قزوین تفاوت چندانی با موسیقی دستگاهی ایران ندارد. تنها در گذشته این آوازها و دستگاه‌ها که در مکتبهای متفاوت اجرا میشد از جمله مکتب خراسان، مکتب تهران و مکتبی مکتب قزوین که امروزه فراموش شده است. این مکتب تا اواخر دوران قاجاریه رایج بود، در آن زمان هنرمندانی مانند اقبال سلطان ملقب به اقبال آذر که از اساتید مسلم آواز ایران به حساب می‌آید، از قزوین به شهر تبریز مهاجرت میکنند. او با تلفیق این شیوه آوازی و موسیقی آذری مکتب تبریز را پایه‌گذاری میکند .

جشن فندق

شهرستان رودبار از جمله مناطقی است که فندق به طور عمده کشت میشود. در بسیاری از روستاهای این ناحیه در اواسط مرداد ماه جشن فندق به پا میکنند و به مانند انار چینی همه با هم به مزارع میروند. در ابتدا شخصی با خواندن اشعاری که بیشتر به صورت بداهه میباشد و دیگران اشعار او را واگویی میکنند، شروع به چیدن فندق میکند. سپس دیگران نیز به او میپیوندند. دوشیزگانی که نامزد شده‌اند، برای همسران خود از هسته فندق رشته‌های شبیه گردنبند درست میکنند. به این صورت که قبل از خشک شدن هسته با سوزن آنها را سوراخ کرده و نخ از آن میگذرانند و در پایان دو سر نخ را به هم گره میزنند. آنها به این گردنبند " گلوانه " میگویند و آن را نگه میدارند تا در فصل زمستان به شوهر خود هدیه دهند .

جشن انار

در بخش تارم، اواخر شهریور ماه یا اوایل مهر از قبل یک روز مشخص تعیین میشود، تا در آن روز اهالی روستا دسته جمعی به مزارع انار رفته و به همراه نواختن دایره یا سرنا و دهل شروع به چیدن انار کنند. تا قبل از این روز کسی حق چیدن انار ندارد .

کوسه گلین (کوسن گلین)

خشکسالی یکی از قدیمیترین دشمنان ایران زمین است. ایرانیان برای مبارزه با این دیو، علاوه بر کارهای عملی همچون حفر قنات و ساخت آب انبار به یک سری مناسک اعتقادی نیز دست میزدند، که مراسم کوسه گلین از آن نوع است در این مراسم پیر زنی بوسیله پارچه و لباسهای کهنه، عروسی کوچک درست کرده، آنرا به دست گرفته و در کوچها به راه میافتد. بچهها نیز پشت سر او حرکت میکنند. آنها به هر خانه که میرسند، صاحب خانه از وسایل تهیه آش چیزی مانند نخود، رشته و غیره به آنها میدهند. آنها را جمع میکنند و آشی میپزند و بین اهالی تقسیم میکنند. مردم معتقدند که پس از چندی باران خواهد آمد .

کشتی پهلو به پهلو

این نوع کشتی که از قدیمیترین انواع کشتی محسوب میشود، هنگام مراسم عروسی انجام میشود. بدین صورت که دو نفر در کنار یکدیگر به پشت خوابیده و پاهای خود را (دو پای مخالف که در کنار یکدیگر هستند) به هم گره کرده و شروع به زور آزمایی میکنند. شخصی که دارای نیروی بیشتری است، پای رقیب خود را زودتر از زمین بلند کرده و وی را از جای حرکت میدهد. متاسفانه این کشتی امروزه به فراموشی سپرده شده است .

چوب جنگ

در بیشتر روستاهای استان قزوین یکی از سرگرمیهای جوانان در روز عروسی، چوب جنگ میباشد. جوانان با در دست گرفتن چوب در حین اجرای رقص پا، به طور نمایشی با یکدیگر به مبارزه میپردازند

چمچه خانون

نوعی دیگر از مراسم طلب باران است. بدین صورت که داخل یک قدح آب میریزند و آن را به پشت بام میبرند و با یک چمچه کم کم آب داخل آن را به طرف آسمان میپاشند .

پنجاه به در

هر ساله بعد از ظهر روز نوزده اردیبهشت، پنجاهمین روز سال، از زمانی که زهر آفتاب ظهر دم گرفته میشود، مردم قزوین منازل خود را ترک کرده و به مصلاي شهر میروند. این مصلا در میان باغهای جنوب شرقی شهر واقع شده است. در گذشته در این مکان یک آب انبار و یک مسجد وجود داشته که تنها بخشی از آب انبار آن به جا مانده است .

جشن تیرگان

این جشن که همان جشن تیرگان ایران باستان میباشد، در روز سیزدهم تیرماه برگزار میشود است .